

Պատասխանատու
Յովհաննէս Փիլիճեան

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՒՌՆԻՈՅ

Նամակքն ուղղելի էն
առ. Ղ. Գ. Պալղազարեան

ՔՐԻՍՏՈՍԻԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՍԻԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՉԱՐԱԹ 16 ՓԵՏՐՈՒՌ 1880

ԹԻՒ 1138

ԱԶԳԱՅԻՆ

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
ԱՌ. ԿԵՂԵՆԻՍԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ուսումն ու կրթութիւնը ծաւալելու համար
լատ ճամբաներ մտածուած և ի գործ դրուած
են, որոց մէջ մեծ տեղ կը բռնեն ընկերութիւնք
իրենց բացած գործընկերով: Իրօք ալ ընկերու-
թիւններն են որ մեծամեծ գործեր կը կատարեն
այլարհիս մէջ, անոնք անկարելի թուած բա-
նէր կ'իրացունեն, գրեթէ փիլիսոփայական բարձր
տեսիւնն: Եւ ի հարկէ այս ճակատագիրն ու յատ-
կութիւնը պիտի ունենան մեր ազգին մէջ նոր
կազմուող ընկերութիւնք ալ, որոց նպատակը
իրենց ցոլացած եռանդեան հետ հաւասար յա-
ղող գիւրքի մը մէջ կը գտնուի: Եւ ինչէ ասոնց
նպատակը. վարժարաններ հիմնել և ուսումն
ու կրթութիւնը ծաւալել գրականութեամբ
կամ արուեստիւ, և ըստ երևոյթին, այդ ըն-
կերութեանց նպատակը աւելի գրական ուսու-
մը մշակել է, որ բոլոր գիտութեանց նախնա-
կան սկզբունքն ըլլալով գովելի է: Գիտաւոր
կէտ մը կայ սակայն որոյ իրականաբար անհրա-
ժեշտ կարևորութիւն մ'է և որ գծադրաբար
մինչև հիմա մտացուած է, այն է Մեկենասի
երբ կատարող ուրիշ ընկերութեան մը գոյու-
թիւնը որ պաշտօն և նպատակ ունենայ այդ
պարտաւանջ հասուցած տաղանդաւոր աշակերտ-
ներուն տաղանդն ի լոյս անել: Եստեք փորձա-
նութեամբ գիտեն որ մեր ազգին մէջ կուտ-
նայեցրի գործիքին մատչելը հրաշալիք մը
արժեք է, վասնզի բարձր առհասարակ նիւ-
նայէս աղքատներէն կընտրէ գրական կրկեսին
միջինները: Արդ, քանի որ Հայ գրական մար-
դերն աղքատութենէ և աղքատութիւնն ալա-
նցմէ անբաժան եղած են մինչև հիմա և պի-
տի ըլլան ալ տակաւին երկար տարիներ, ան-
հրաժեշտ հարկաւորութիւն մ'է որ գրական
ընկերութիւն մը գոյանայ մեր գաղութային պե-
տուղը քաղելու համար, և այդ ընկերութիւնը

հրաւիր կարգայ այն ամեն անձանց որք կոչուի
և յատկութիւն ունին հեղինակելու կամ թարգ-
մանելու, և հրատարակէ անոնց երկերը: Եւ-
րոպայի մէջ, ինչպէս գիտեմք, տպագրապետք
և ընկերութիւնք մեծամեծ գումարներ կը վճա-
րեն ձեռագրի մը զոր օգտակար և շահաւէտ
կըրտեն, այս վարձատրութիւնն է անհա մի-
նակ որ հեղինակները բռնի գիտնական մար-
դեր և նշանաւոր գրագէտներ կընէ, և մենք,
ասոր հակառակն ըլլալով, մեր տաղանդաւոր և
գրագէտ անձերը բռնի տգէտ և աննշան մար-
դեր կընէմք, վասնզի մեր ամենէ մեծ և առա-
ջին քաջութիւնն է յուսահատութիւնը անհեղ
վիշապի նման անոնց առջև դնել, երբ գործա
յանդգնութիւնն ունենան առաջարկել մեզ ի-
րենց օգտակար մէկ գործին հրատարակութիւ-
նը: Վնասը որուն է այդեօք այս պարագային
մէջ. ազգինն է գլխաւորապէս և ոչ թէ յուսա-
հատ գրագէտին որ թէեւ ձգէ իր գրելը և ժան-
գոտէ իր տաղանդը, բայց ազգը անգին Հանց-
նիր ուսման և կրթութեան սոսկ անունը լսելէ:
Գ. Նորայր Թեղանդացի գաղղիներէն—հայերէն
ընտիր և կատարեալ բառարան մը կը յօրինէ
տասնէ չորս տարիներ տաժանալի աշխատանք
զոհելով, և կ'երևի թէ տասնէ չորս տարիներ ալ
պիտի անցնին այդ բառարանն ի լոյս բերելու
համար, վասնզի 4—5 ամիսէ ի վեր բացուած
բաժանորդագրութիւնը տակաւին տպագրական
ծախուց մէկ ութերորդ մասին ալ չբաւէր կար-
ծեմք: Միւս մը ազգին կարևոր և գաղտնի
անհրաժեշտ բան մը կ'երկարաւորէ, և սակայն
կըրտապարտուի կամ իր պահարանին մէջ
փակելու և կամ... այրելու: Ուրիշ մը կոչուի
ուրի գրական նշանաւոր մարդ մը ըլլալու կամ
որեւէ ընտիր հեղինակութիւն մը ընելու, բայց
երբ այդ հեղինակած կամ հեղինակայիք գործը
ինձի կամ քեզի առաջարկելու յարգի անմիջա-
պէս ուսումնասիրութեան կամ ազգասիրութեան
մէջ: Ինչ բանով կարելի է ուրեմն ծաւալել
ու սուսն ու կրթութիւնը երբ գրական կրկեսը

ամայի կը մնայ, ինչ կը մտածեն արդեօք կեղ-
վարչութիւնն ու Ուսումնական խորհուրդը, ինչ
տեսնել կը յուսան արդեօք Արարատեան, կի-
թիկեան և այլ ընկերութիւնները իրենց հիմնած
գործընկերէն, քերք դրական ընկերութիւն մը
կամ ձեռնհաս մարմին մը պակտի իրենց օժան-
գակով, և իրենց սերմանալը քայող: Արդարեւ
այդ ընկերութիւնք հինգ տարւոյ տարիէն ուրիշ
բան չպիտի տեսնեն, այլ թերակիրթ և ուս-
ման ճաշակն սուսող թշուառ և անգործ երի-
տասարդներ, որք կ'ընկալար չպիտի ըլլան ան-
շուշտ մտածելով որ քերականութիւն գիտեն,
զերծակ չպիտի ըլլան խորհելով որ աշխարհա-
գրութիւն սորված են, նայարալստաւ չպիտի
ըլլան տեսնելով որ ոտանաւոր կը գրեն, երկրա-
գործ չպիտի ըլլան մտածելով որ գաղղիներէն
ուսած են, այլ պիտի սպասեն որ բարձր իրենց
գրից յայ մար պաշտօն մը ցըցունէ իրենց, և
մինչև այդ յուսոյ լրումը ինքզինքնին իբր գը-
րագէտ պիտի ճանչնան, այդ մտքը պիտի սնա-
նեն և վերջապէս որ մը իրօք ալ տարր պիտի
փրճակին: Թեպի քանի որ այս նախատեսու-
թիւնը անժխտելի բան մ'է, արժան չէ միթէ,
որ գրականութեան պատրաստած անձերնուս
գրական ստպարէզ մ'ալ պատրաստեմք: Այս
պակասութեամբ, ոչ թէ մինակ ապագային
մէջ, այլ ինչպէս անցեալին նոյնպէս ներկային
մէջ ալ ամեն տան տաղանդաւոր անձեր և
գրագէտներ բարոյապէս կը սպասեն: անոնց
աշխատասիրութիւններն ի լոյս տնող զօրաւոր
ընկերութիւն մը չունենալուս համար:

Ո՛վ կրնայ ուրանալ թէ ուսումն ու կրթու-
թիւնը գրեանց տարածութեամբ չըլլար, խիստ
սխալ համոզում մ'է եթէ լոկ գաղտնիքու-
մէջ զանոնք աւանդելով ամեն բան լիցուցած
կարծեմք, գաղտնիք այնպիսի տեղ մ'է, ուր ոչ
թէ տմբող ազգը կամ անոր անձնիւր անհատը
կրնամք լուսաւորել, այլ զանի լուսաւորող և
կրթող մարդեր կրնամք պատրաստել, որք ի-
րենց ստացած հմտութիւնները պիտի տարածեն
ընդ համար ժողովրդեան մէջ: Եւ քանի որ այդ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Ընդհանուր տեսութիւն ի ճախին եւ արդի վիճակ
Հնդկաբնակ ազգայնոց:
(Շարունակութիւնն է վերջ: Տես թիւ 1137:)
Միջագետքի կղզի գեղեցիկ և վաճառ առան,
թէ և կարի սակաւալիւ են հայկազունք ի փոք-
րիկ կղզուս, այլ ըստ հայրենասիրութեան և
ազգային յառաջադիմութեան մասին նշանակա-
լի վերջի քի բազում ճգամք և եռանդեամբ
սկ նախաճաշակ իմն տուեալ ազգային գրագի-
տութեան զուսումնասիր յարուցին յինքնանս
պայ իր յօրինակ ուսումնասիրութեան իրենց
ընդ և ոչ սակաւ շուք եհար քննքք զամն իբր
կրկուս: Վաճառ սկանք են բոլոր Հայ բնակիչք
նոյն ու և ի յաջող վիճակի: Ի 1837 ամի կա-
ռուցին զեկեղեցի մի յանուն սրբայ Գրիգորի
ուսուցչի: Թիւ ազգայնոց աստի է իբր աս-
ք 334 էքք 27 բոլորք 65:
Բարձրագոյն կը գտան ի սկզբան ութ և տասնե-
րորդ դարուն սկան հայք գաղթել ի կղզին
ուս յուսով գտնուիւն գուլջ առաւելութեան
յառաջադիմութեան սուրեւառիկ շահալու-
սութեամբ և արգարե յոգունք ի նոյնանէ
աղողեաց: Ընտարը ճարտարութիւն իրենց
բնական ձրիք ըստ սովորականին առնել
արժանազով յառաջադիմութիւն զուրջնաց

զրեթէ բնդ եւրոպացի դրացեաց նկրտելով
յապարիզի շահալստութեան: Ըստ ծանո-
թութեան ժամանակի ի ստոյգ աղբերաց ի տե-
ղեկութիւն գրչի շահ վաճառականութեան նո-
յս յայնժամ յաճախ հաւասար էր ընդ դրամա-
գիւղին, որով մարթացաւ ի սակաւ ժամանակի
կուտել զմեծագանձ ճոխութիւնս: Ի պաղուծս
աստ բազում արք երեւելիք կացին որ յաճա-
խեն մեզ պարմանս: Ականաւորք եղեն հետ-
զհետէ հոյրենասիրական պերճ հանդիսիք և
ազգասիրական չանիք, նա մանաւանդ մեծա-
րոյք յայտ տեղական պետութեան: Նախ աղա
Գէորդ Մանուկ Մանիչարեանց: Սա ի բազում
կարևոր դէպս օժանդակիչ հանդիսանայ ազ-
գային հաստատութեանց, յառաջացողիչ բազ-
մաթիւ առանձնաւորաց, ձեռնտու լինի դրա-
մական նպատակը Հոլանտական պետութեան
ի բազում դէպս, և ի յայթափական պսակ իւրոց
բարեմասնութեանց մտադրէ բանալ զազգային
գաղտնի ի լոնտոն, բայց մահ ի դերև համեալ
զվսեմական խորհրդոցն նորին կատարումն կար-
ճէ ի կենաց զազգասէրն Գէորդ ի 1837 ամի:
Աղա Յովսէփ Ամիրեան մեծանուն վաճառական,
նշանաւոր ոք ըստ անբաւ ճոխութեան մասին:
Մենալստաւ եկաց սա ըստ բազմալոյով պա-
րագայս ամաց ամիրոնի: Չպահէր զկանոնաւոր
հաշուեւորմար ինչ, և մինչ հարցեալ յուսմինէ
զվսեմ էրն ապօրէն գործոյն պատասխանէ թէ

«Մինչ տէր տայ ինձ առանց չափոյ, զիւրդ-
հար ինձ գնել կըռոյս կարէր սա եթէ կամէր
ի պանծալի միսիլ ձեռնարիս յօգուտ ընդհա-
նուր ազգիս, և այնու յուէրժացուցանել զիւր
անուն և զանմոռաց երախտիս առ ազգն, այլ
ըզձակաթ տեսչ փառասիրութեան ի վեր քան
զիւրն տուեալ նմա նկրտիլ պայման գրգիւ-
եղև նմա յարուցանել զհայկազանց թագաւո-
րութիւն ի Հայաստան և զորդի իւր թագաւո-
րեցուցանել անդ, սնտի իղձ, որ ոչ միայն ի
վերջոյ վրիպեցոյց զնա ի յուսոյն, այլ գրեթէ
թափուր և կողոպուտ եթող զնա ի միլիոնաւոր
ճոխութեան: Վախճանի ի 1834 ամի:
Աղա Յակոբ Յարութիւն, այր բարեբարոյ և
ազնուատիրո: կառուցանէ զժամատունն Բա-
տակոյ իւրով ծախիւք, և իղձ էր նորա ըստ
ամենայնի յանձին բերել զլաւութիւն մտաց և
որտի լծակցին իւրոյ Մարիամու երջանկայիշա-
տակ տիկնոջ: Վախճանի ի 1844 ամի: Նշանա-
ւոր եկաց նաև պարոն Մարգար Սուքիասեան
որ ի հասակի պատանեկութեան դիմէ ի Չաւա,
ուրանոր բարեբարտիկ վիճակեալ բազտի կուտէ
զբաւական ճոխութիւնս և լինի կալուածատէրն
մեծանուն: Սատարիչ հանդիսանայ ի բազում
նուագս ազգային հաստատութեանց, և որչափ
կենդանի էր նպատակեաց տարեկան օժանդա-
կութեամբ ազգային գաղտնի ի Չուղա: Երե-
քին ելլալով Պոզոս, Բարսեղ, և կարապետ

տարածումը ընկերութեան մի միջոցով կրնայ ըլլալ, ատոր գոյութիւնն անհրաժեշտ է մեր մէջ և ամենեւին դժուարութիւն չունի գոյանալու եթէ սրբազան Պատրիարք Հայրն ու վարչութիւնը բարեհաճին ձեռնարկելու Երկու հարիւր բաժանորդութեամբ և շարժական 4—5 դահեկան տուրքով միութիւն մը կրնայ տարին 30,000 դրու չի գումար մը գոյացունել, թող այն զանազան միջոցներն ու կամուր տուրքերը որք դուրսէն կը գոյանան ամեն ազգաշինական նպատակ ունեցող ընկերութեանց, և ահագին գումարներ կը դիզուին : Այսպէս, եթէ տարին 40 կամ 50,000 դահեկան հայթայթող ընկերութիւն մը ունենամք, կարելի չէ՞ միթէ որ զգալի և նշանաւոր յառաջադիմութիւն մը տեսնեմք մեր գրականութեան մէջ : Մենք իրր պարզ օրինակ մը յառաջ բերինք ընկերութեան կազմակերպութեան վրայ, և սակայն, եթէ բարեբաղդաբար լսելի ըլլայ այս առաջարկութիւնը և ձեռնարկուի, կրնայ ուրիշ արդիւնաւոր և դիւրին եղանակներ մտածուիլ ընկերութիւնը գոյացունելու համար, ընկերութիւն մը՝ որ իրօք նոր դարադրուի մը պիտի բանայ մեզի համար, վասնզի օգուտները բազմապիսի պիտի ըլլան, նախ Արքիմեան լծակը մեր մէջ ալ պիտի սկսի շարժիլ մեր ժողովուրդը բարեփոխելու համար, Երկրորդ տուրքանդաւոր մարդեր պիտի սկսին իրենց հանձարը թափել լծանելով որ իրենց աշխատանքը կը վարձատրուի իրօքի, երրորդ ժողովուրդը պիտի սկսի նոր օգտակար գիրքեր և յորինուածներ տեսնել, և այսպէս ոչ թէ տեւումը այլ իրօք քաղաքակրթութեան ուղիին մէջ դրած պիտի ըլլամք մեր քայլը, վասնզի իրապէս պիտի ունենամք բանաստեղծներ, գրագէտներ, գիտնականներ, և ասոնք իր մէջն ունեցող ժողովուրդ մ'ալ հարկաւ պիտի կրնայ պարծիլ, թէ ինքն ալ մասնակից եղած է մարդկութեան և քաղաքակրթութեան այն մեծ գործին աշխատող Եւրոպայի ջանից :

Քաղաքիս առաջնորդ տկան վարչութիւնն սկսած է սովելըց համար նպատակ հաւաքել տեղւոյս Հայ հասարակութիւնէն : Անցեալ կիրակի սրբազան Պատրիարք Հօր շրջաբերական կոնգակը կարգացուէր է Եկեղեցւոյ մէջ, և Ս. Առաջնորդը ևս հրաւեր կարգացեր է ժողովրդական, որպէսզի օգնեն մեր անօթի եղբարց, ուստի քաղցր է մեզ յուսալ որ իւրաքանչիւր անհատ սիրով և կարեկից սրտիւ պիտի ընծայէ իր մէկ նուէրն որ իր անօթի և դժբաղդ ազգակիցներուն հայ հայթայթելու պիտի ծառայէ :

Անդրէասեանք ըստ ճշտութեան մասին անուանի բնակիչք երբեմն ի գաղութս : Հարազատ քորք համեստափայլ տիկին Մարիամ Յակոբ Յարութիւն և շնորհազարդ օրիորդ թագուհի Մանուկեան պարծանք համօրէն Հնդկաբնակ ազգայնոց քան զորս մեծագոյն ըստ ազգասիրութեան թերևս ոչ ոք եկաց ի Բատալիա տուն նոցա ապաւէն էր աջքատաց և որբարան աղքատութեան Աստուածահաճու և գովանի առատաձեռնութեան շնորհք և ազգասիրութեան պերճ և սիրալի հանգէսք գեղապարտը ցոլացեալ ի սոսա ծանօթ են բազմաց համազգեսաց հետախուզից : Նշանաւորն ի հրաշակերտս նոցա եղին կառուցումն կրկին ազգային ուսումնարանաց մին ի նոր Զուլա և միւսն ի Զուա : Թագուհին վախճանի ի 1857 ամի զկառութեան իւրոյ պանթառամ ծաղիկ հանգոյն չքնաղին Աստղկան ընծայելոյ ի գրգարանն Եգեմական նուիրէ երկնից, իսկ Մարիամ յետ բազմապիսի վեհանձն հանդիսից յազգային իրողութիւն վախճանի ի 1864 ամի : Եղբօր որդի սորա պարոն Զօրաբ Մէլքում Մանուկեան ի յաւերժական յիշատակ սորին կառուցանէ արձան մարմարեայ ի հիւսիսային կողման սուրբ Յովհաննու եկեղեցւոյն Բաղապիոյ ի կաճառս ճշմարիտ ազգասիրաց կողմանցս դասի նաև ի նորոյ հանգուցեալ պարոն Մանուկ Որդանանանան, այր անս ենչիկ փառաց և շքոյ կենցաղոյս :

Յուսով եւք նաև որ նուէր հաւաքողք սրտի մտօք պիտի աշխատին և քիչ առենի մէջ պիտի կրնան բաւակալ գումար մը հասցունել կեդրոնական մասնաժողովոյ :

(Շարունակութիւնն նուէրներու Ս. Լ. Կիւմարանցի) :
ՀԱՅ ԵՒ ԽՄՈՐԵՂԷՆ

Յակոբ Շողակաթեան	51	մանր հաց
Պէլէտիէի ժողովոյ կողմէն	34	մեծ
Խաչատուր աղա Աւագեան	100	խաթմեր
Կառապան Պ. Գալուստ	75	
Թագուր աղա Պարծանքեան	190	
Մարտիրոս աղա Ալիխարեան	150	
Կարապետ աղա Ամիրայեան	120	
Գաբրիէլ աղա Գասպարեան	76	
Եղբարք Բարունակեան	140	
Գերգաստան Աբիկ Աղազարեանի	150	
Խաչատուր աղա Զաքիեան	100	
Ոսկերիչ Վարդան աղա	200	խաղաղութեամբ
ԶՈՒԿՆ		
Մեծա. եղբարք Եսայեան	50	օխա ձուկն
Յակոբ աղա Վարպետեան	5	
Սիմոն աղա Թէքպըլքեան	5	100 տր ԲՐԻՆՉ
Տիկին Սրբուհի Յ. Սպարգալեան	6	չուալ
Մեծա. Կիւղէնի կիւղէնիկեան	1	զամբիւղ
ԿԱՎ ՈՉԽԱՐ ԳՂՈՆ ԵՒ ՄԻՍ		
Մեծ. եղբարք Ճամճեան	2	կով
Կիւղէնի կիւղէնիկեան	1	ոչխոր
Յովհաննէս աղա Աւետիքեան	1	գասն
Պէլէտիէի ժողովոյ կողմէն	8	1/2 օ. միս
ԿՏԱԿԵՂԷՆ		
Վսեմ. եղբարք Սպարգալեան	5	Թոփ Ամբ.
	2	չիթ
Մեծա. Ստեփան աղա Տէտէեան	21	հաս Եւալճ
Եղբարք Էլմասեան	8	
Գույու մճեան	12	թաշկինակ
Թագուր էֆէնտի Սպարգալեան	20	ֆէս
Բարեպաշտուհի տիկին Բարսեղեան	1	թաշկինակ
Գրիգոր աղա Մարտիրոսեան	25	կաղ թրււ
ԲՐԻՆՉ		
Մեծ. կարապետ աղա Արապեան	1	Թոփ չուխ
Եղբարք Աւետիքեան	1	
	12	Ֆա. վերմակ
Յակոբ Մ. Գեորգեան Սիվ	30	ղոյգ դուլպայ
ԿԱՐԱՍԻՔ		
Ընտանիք հանգուցեալ Յ. Փափաղեանի		
Խոտէ բարձ	3	հաս
Բամպակ	3	
Վերմակ	2	
Անկողին	3	
Բազմոց	2	

Սոյն սա ի 1843 ամի առաքէ զսար մի տպարանի յԱմենափրկչեան վանս ի Նորջուղա, և ի 1858 ամի ըստ խնդրոյ հոգեւոյս տեսաւ թագուհեանի բազմարդիւն եպիսկոպոսի կառուցանէ ի յանապատն կուսանաց ի Զուլա զօրիորդաց դպրոց երևելի ելե նաև ի Գաղութս պարոն Գեորգ Աւետ Զաքարեայ ըստ ուսումնասիրութեան իւրում : Սակի զքանի մի երկասիրութիւնս և թարգմանութիւնս : Զարգիս իսկ սիրելի է ինձ խոստովանիլ զի գտանին ի գաղութս աստ արք ազգասէրք (բայց կարի սակաւք) հետեոյք քաջարի նախնեաց իւրեանց, որոց վառեալ ի միտս զառաքինի և զմեծագործ հայրենասիրացն զյիշատակս ինամ մեծ ամեն զանազան ազգային հաստատութեանց (կառուցելոց ի վեր յիշատակեալ բարեպաշտից) յորոց զլիւսաւորք են Մանուկ և Յարութիւն ուսումնարան, հայկեան Միաբանութիւն Զուա, անուկ ի պէտս աղքատաց Զուլայու, գանձանակ գրաւոր աշխատանաց և այլն ի նորոյ ձեռնարկեալ են նաև հաստատու ազգային Սահմանագրութիւն վաւերացուցեալ ի սեղական պետութեան տեղւոյս, բուն նըպատակ և վախճան որոյ է յապահովի պահել զազգային գոյս ի գէպս աւաղելի ինչ հանգա. մանայ կամ ձախողակի պատահարաց ապագայից Այսպափ և այսպիսի վերանորոգութիւնք և փոխք ցանկալի և պաշտելի պարտին անշուշտ

Երկաթեայ մահճակալ	1	Լուր պարագայիւք
Կիսամաշ գորգ և բուպական	1	
Դանակ սեղանի	3	
Յախճապակեայ պնակ	50	մեծ և փոքր
Եղբարք Չիլիճեան հանգուցեալ Յակոբ աղայի		
Խոտէ բազմոց	1	հաս
Բրդէ անկողին	1	
Բամպակ բարձ	2	
Ճերմակ սիւնոյ	1	
Շապիկ	1	
Ֆանելայ	1	
Հողաթափ	1	ԴՊԴ
Հանգուցեալ Հռիփսիմէ Օհաննանէն		
Վերմակ	1	հաս
Բամպակ անկողին	2	
Խոտ	2	
Բամպակ բարձ	3	
Խոտ	5	
ԽՈՒՆԿ ԵՒ ՄՈՄ		
Տիկին Ունիցայ Գարաթաչի	1	օխա մեծ
Սեկիւլ Էլմասեան	1/2	խոտիկ
ԿԱՔ ԵՒ ՄԱՄՈՒՆ		
Կիրակոս աղա Էքիզեան 57	օխա կաթ և մածուն	
Նպարավաճառ Պ. Ստեփանի թաղար		
ՄՐԳԵՂԷՆ		
Մեծա. կարապետ Շահինեան	60	օխա թուղ
Յակոբ Յովսէփեան	106	
Մեծորդ Սիմոնեան և Յ. Փաղ.	40	
Մեծա. Նշան աղա Շիշմանեան	2	չուալ
Ռուբէն Աղազարեան	1	
Սարգիս Սէֆէրեան	2	չամիլ
Ս. Կասպար Տրդատեան	33	օխա չամիլ
	1	կենդի. սոխ
Կիրակոս Էքիզեան	24	օխա տանձ
Տիկին Թէլլալ Աննոյ	1	կողով թուղ
	50	օխա խաղող
	200	հաս նուա
Գայեանէ Տիլլէրեան	17	օխա կեռաս
Մեծա. Արքաճամ սեղանաւոր	1	կողով խաղող
Հայրապետ	1	կողով խաղող
Առաքել Յարութիւնեան	11	օխա ձիթ ապ
Կարապետ Արապեան	440	խմին և բոլորք
Թովմաս Խիլիկճեան	326	
Մկրտիչ Թէքպըլքեան	100	

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Միշէլ բաշա, որ Բորիկ երթալով սեղանաւորներէ և գործարանագետներէ բաղկացեալ զորաւոր ընկերութիւն մը կազմեց Պոլսոյ քաղաքի մէջ շինութեան համար, այսօր Պոլսոյ կըլեբաղաւանայ և քիչ առենի պիտի սկսի ձեռնարկութեան :

Կացուցանել յապագայս զյիշատակ առաջիկայ գովանի ջանից ոմանց ազգայնոց կողմանցս, որոց գովելի օրինակին երանի թէ հետեոյք զքաննէին և միւս Հնդկաբնակ ազգայինք :

Մասունն հաստատեցաւ ի 1831 ամի ծախիւք պարոն Յակոբայ Յարութեան, իսկ եկեղեցին Հայոց կառուցաւ ի 1854 ամի յանուն սուրբ Յովհաննու ձեռնադրութեամբ Երկոց արժանապատիւ հարազատ քերց ի վերանորոշանակելոց :

Թիւ համօրէն հայազգի բնակչաց ի Զուա հաշուի այսպէս արուք

Բաղապիա	42	34	76	բոլորք
Սմարանգ	20	4	24	
Սուրբայիա	30	16	46	
		92	54	146

Ահաւասիկ վերջ իմոց տեսութեանց, և թէ և մարթ էր ինձ մանրապատում զվէպս տանել այլ ըստորում այսու ևս հասեալ կարծեմ իմոց նպատակի այն է զի իցիւ թէ պատկեր և յիշատակ նախորդաց մերոց վեհապետից բաւել սփոփումն ծանրագունից մեր ազգային ձախողութեանց մանաւանդ՝ նօքօք իւրախուսեալ յանձին բերձուք զնոցին լաւութիւն մտաց և սրտի : (1)

(1) Ծանօթութիւն : Ծաղկաբայ արար գրիքն զվերջ յիշատակեալսն ի պատմութեան Հայոց Հնդկաստանի գորս շարունակի աշխատասիրի :

Թուրք լրագիրք կրճանուցանեն թէ Հայք պի երկրորդ Կոստանդնուպոլսի Եփեսոսի, որ իսկէնստէրունի զԵպիֆան քննիչ զրկուած էր, իր պաշտօնն ի գլուխ հանէր է: Ոստիկանութեան պաշտօննայ մը և երկու Չապլիէ բանտարկուէր են հոն, Լալուշ Թեյլէլ գաղղիական նաւուն պաշտօնատարի մը վրայ զէնք քաշած ըլլալուն համար: Նաև տեղւոյն գայմագամն իսկ յանցապարտ գտնուելով այս արկածին մէջ հրաժարուէր և ձեռնհաս առեանի զատատաանին ենթարկուէր է:

Ընթերցողք կը յիշեն անշուշտ որ, քանի մը ամիս առաջ Ռ. Դրան մէջ յանձնաժողով մը կազմուեցաւ Պետութեան երկիրը նորվիլայի թաներու և Սանճագներու բաժնետու համար: Բանձնաժողովը 30 վիլայէթի բաժնած էր բայց յետոյ անոր որոշումը պաշտօնակիներէ բազկացեալ մասնաժողով մը յանձնուեցաւ: Արդ այս նոր մասնաժողովը ազմագիտական տեսակէտով քննելէ ետեւ երկիրը 35 վիլայէթի բաժնեց ստորաբաժնելով զանոնք 140 Սանճագի:

Բարձրագոյն Դուռն՝ հասած նոր հեռագիրներ կրճանուցանեն որ, սովը սկսած է անողով կերպիւ երեւան գալ Տիարպէքիի և Մուսուլի շրջակայքը: Կայսերական կառավարութիւնը սովատանջ կողմերուն օգնելու մասին միջոցներ խորհելու վրայ է:

Լաթիւրքի լրագիրք Դավրէժէն առնելով նա մակ մը կը հրատարակէ, որմէ կ'իտացուի թէ սովը հոն ալ սկսէր է: Երջակայ դիւօրէից մէջ մինչև անգամ անօթութենէ մեռնողներ եղէր են: Տեղւոյն հիւպատոսք հանգանակութիւններ բացէր են, սակայն հոն խիստ քիչ եւրոպացի գտնուելուն համար, հազու թէ 100 օսմանեան ոսկի հաւքուէր է: Անգլիական լրագիրք իմացուցէր են թէ Անգլիոյ մէջ հանգանակութիւն մը բացուէր է յիշեալ գաւառի սովելոց համար: Խիստ մեծ անհաւանութեամբ կը պատուի այդ օգնութեան հասնելուն: Հոն Շէյխ անունով պարսիկ մը մեծ և հասարակաց շնորհակալութեան արժանի բարիք մը ըրէր է յիշեալ կողմի ժողովուրդեան: Երկու ամէն ի վեր ցորենին գինը խիստ բարձրանալուն սրտաճառաւ հացադործները չեն ուզէր սովորական գինով հաց ծախելու և դագրէր են եփելէ: Ուստի յիշեալ առատասիրտ պարսիկը կարօտելոց օգնելու համար շահագէտներու ձեռքը գտնուող ցորենը բարձր գնով ծախու կ'առնէ և մեծ վնասով այսինքն աժան գնով կրճախէ հացադործներուն, որպէսզի սոքա հաց չիտեն և կարօտ հասարակութեան մտաշելի գնով ծախեն: Հոն Շէյխ, իմանալով նաև որ սովը Ուրմիզ քաղաքին մէջ ալ սկսած է տիրել, իսկոյն կը իրութայ քան ուղտ ցորեն և ուրիշ պաշար բեռնաւորելով հոն գրկել: Այսպիսի բարեգործութիւնք արժանի են հրատարակութեան և հասարակաց շնորհակալութեան:

Ճերխաէի Հայտտիս նամակ մը կը հրատարակէ Գեօթահեայէն առնելով, որմէ կ'իմացուի թէ սովը հոն ևս սկսէր է երևան գալ սաստիկօրէն: Տեղւոյն բնակիչք, արգէն անցեալ տարուան հունձքէն վնասուած ըլլալով, անօգնական մնացած են այս պատուհասին առջև որ Արիոյ բաղմաթիւ կողմեր անօթութեան դատապարտած է: Արդէն մահը սկսած է յարիշտակել նոյն տեղի շրջակայից մէջ անօթի մնացած գժրաղոներ: Անուաղամբութք քանի մը ցորենի ամբարներու վրայ յարձակելով յափշտակէր է:

Միտիլի կղզին մէջ այլանդակ իրողութիւն մը տեղի ունեցէր է մօտերս, որմէ կը հասկցուի թէ, աակուին որքան միջուանգութիւն կը տիրէ ազգաց մէջ, երկու կին չի իացուիր ինչ պատճառաւ իրենց երկինքէն կը բաժնուին և կը սկսին գաղանթել անպատիւ յարարերութիւններ կազմել այլ արանց հետ: Եղելութիւնը կ'իմացուի տեղւոյն յունաց վարչութեան, որ իշխանութիւն ունենալով անշուշտ բարբառիկ վճիռ մը կ'արձակէ կանանց դէմ, բոլորու-

մին հակառակ քաղաքակրթութեան և նոյն իսկ քրիստոնէութեան: Գեանին տակ խոռոչ մը բանալ կուտայ և չորս կողմը տախտակ հին սելով երկու կիները կը փակէ հոն, միայն մէկ փոքրիկ ծակ թողլով, ուրկէ պիտի ընդունէին բանտարկեալք օդը և իրենց ուտելիքը: Բարեբաղդարար տեղւոյն Միւթէտարքի Քէմուլ Պէյ կ'իմանայ, կ'ազատէ կենդանի թաղեալները, և միջին դարու վայել այս վնասուածները շղթայի զարնելով Սագըղ կը զրկէ: Իրօք զարմանալի է տեսնել որ միջուանգութիւնը շատ կողմեր աւան աղպէ աւելի կը տիրէ յունաց մէջ, որք Արևելեան ժողովրդոց ամենէ քաղաքակրթին ըլլալու պատիւը կը վայելեն այսօր: Եւ անշուշտ Պօլսոյ յոյն պատրիարքարանը ուշագրութեան պիտի առնու այս դէպքը և չպիտի ներէ որ ապագային մէջ իր իշխանութեան տակ գտնուող վարչութիւնք այսպիսի անհեթեթ և աններելի դէպքերու տեղի տան:

ՔԱՂԱՔԱՅՆ

Ռուսիոյ ներքին վիճակը օրօքսօրէ տագնապալի կը դառնայ: Նիհիլիստները, վերջին անգամ Զարին կենաց դէմ ըրած դաւաճանութեան դերու ելած ըլլալով, սկսած են հասարակաց հանգստութիւնը վտանգի մէջ դնել, հրդեհներ ծագելով: Կեռ քանի մը օր առաջ հեռագիրը կրճանուցանէր թէ Մուսուլայի Միւսէն և Ուսումնարանը բոցերու ճարակ եղած էին, և թէ Բեդէրպուրկ ևս այս տխուր բազդին պիտի վիճակի: Նիհիլիստները նամակ մը կը զրկեն զորպետ կուրգոյի և անոր հետ յիշեալ քաղաքի վարչութեան մասնակիցներուն թէ, անօգուտ բան է Մարտ 3ի տարեդարձին համար լուսավառութիւններ ընել քաղաքին մէջ, քանի որ յեղափոխականը նոյն օրուան համար այնպիսի լուսավառութիւն մը պատրաստելու վրայ են, որոյ նմանը տեսած չէ հին Եւրոպան Ներոն կայսեր իշխանութեան ի վեր: Դիւրին է գուշակել թէ ինչ զարհուրելի սպանալիք մ'է այս յայտարարութիւնը զոր կընէ Նիհիլիզմ ըսուած այն Լեռնի Հիւրբան որոյ գըլուները այնքան կը բռնակէին որքան կը կըտրուէին, և որոյ համար Հէրքելլէսի մը գոյութիւնն անկարելի կը թուի այս դարու մէջ: Ո՞ր պիտի յանգի արդեօք այս արհաւիրաց վախճանը, ինչ զգուշութիւններ պիտի կարենայ ձեռք առնուլ Զարին իշխանութիւնն այս սպառնալեաց դէմ, որ ամբողջ քաղաք մը բոցի մատնել և միտիլ դարձուելի յայտարար է:

Իսկ գալով Ռուսիոյ քաղաքական արտաքին կացութեան, գրեթէ միևնոյն տագնապալի վիճակն ունի: Երկրին մամուլը յուզման մէջ է Հէրաթի ինդոցոյն նկատմամբ, և այս յուզման տեղի տուած է այն տարաձայնութիւնը որ կայ թէ Անգլիոյ և Պարսկաստանի մէջ գաշնադրութիւն և մթութիւն մը կնքուած է և թէ Հէրաթը Պարսկաստանի պիտի տրուի: Ռուսական մամուլը կը գոչէ թէ Պարսկաստան խիստ մեծ յիմարութիւն մը ըրած է Անգլիոյ գրկը նետուելով: Զարը, կըսէ նա, Շահին դաշնակիցն էր և եթէ Պարսից վեհապետը կրկին ուղէ զղջման գալ իր զղջումը պիտի ընդունուի Զարին կողմանէ: Ռուսաց աւելի վրդովում պատճառողն է այն տարաձայնութիւնը որ կայ թէ Շահին և Պարսկական ծոցին մէջտեղ երկաթուղոյ մը շինութեան համար: Անգլիացիք յանձնառու եղած պիտի ըլլան այդ երկաթուղոյ շինութեան, որով նշանաւոր միջոց մը պիտի ըլլայ սա կեդրոնական Ասիոյ հետ հեշտեալ յարաբերութիւն ընելու համար, և Ռուսաստան տհեղմիցում մը պիտի պատրաստէ անշուշտ միևնոյն վայրը:

Աֆղանիստանի խնդիրը դիւրանալու վիճակի մէջ կը գտնուի: Զորպետ Ռուսերթս նուազած է իր խտութիւններն ընդդէմ Աֆղան ապստամբաց: Զինուորական մասնաժողովը լուծուած է և վիրաւորեալ Աֆղանք ձրիապէս գարմանուելու վրոյ են, Գապուլի հիւանդանոցին մէջ, Կեռի թէ, այս ընթացքը բարի ելք մը ունեցաւ և պատճառ եղաւ մտքերու հանգարտութեան: Հնդկական կառավարութեան զանազան գոր-

ծակալութիւնք վերջնականապէս հաստատուեցան Սիմլայի մէջ: Վերջապէս, փետրվար 21 թուով Լահորէն հասած հեռագիր մը կ'իմացունէ թէ երկրին բոլոր պետերը ի Գապուլ կանչուեցան նոր վեհապետի մը ընտրութեան ձեռնարկելու համար:

Կ Պօլսէն հասած լրագիրք նշանաւոր իրողութիւն մը չեն պարունակէր: Կուսիսէյի և Յունական սահմանագծութեան խնդիրները միշտ միևնոյն վիճակն ունին, այսինքն նիւթ եղած են այլեայ դեպքաներու բանակցութեան առանց վերջնական լուծում մը խօստանալու:

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ԱՆԳՂԻԱ

Ընթերցողք գիտեն թէ երկու մեծ տէրութիւնք, այսինքն Ռուսիա և Անգլիա, որքան մրցում կը փոխեն կեդրոնական Ասիոյ մէջ: Ասանք կ'երևի թէ բաւական մտեցած են իրարու աշխարհի կէս բարարիկ ժողովրդոց մէջ: Մինչդեռ Անգլիա Հնդկաստանը կը զրուէր և անկէ անդին կ'անցներ, Ռուսիա ևս ոտքը կը դնէր նախ Պարսկաստանի և ապա Սիմլայի մէջ, և այս երկու մրցակից տէրութեանց մէջ ուրիշ բան չէր մնար այլ Աֆղանիստան ու Հէրաթը: Աֆղանիստանի մէջ երեք կարևոր քաղաքներ ընդարձակ եռանկիւն մը կը կազմեն, որոց կատար են Գապուլ, յարևելս, Գանտահար, յարևմուտ հարաւային, և Հէրաթ, յարևմուտ հիւսիսային որ մօտ է Պարսկաստանի սահմաններուն և թիւրքիստանի անապատներուն: Այս անապատից մէջտեղ Հէրաթէն, գրեթէ 250 հազարամէթրօ հեռաւորութեամբ կը գտնուի Մէրվի ովսիսը, որ կը բնակին թիւրքմէներ որք չեն ձանձար մշտապէս ի վերջերս և սլալ թէ հրանի Շահին իշխանութիւնը:

Վերջին տարուան պատահարք Անգլիոյ յանձնեցին Աֆղանիստանի երկու մեծ քաղաքները որք են Գապուլ և Գանտահար: Այդ պատահարք նաև հոն իշխող տիրական ցեղին անկման տեղի տուին, և խիստ հաւանական ալ է որ կրկին չլերականցնի անդ միայն մէկ էմիր ձեռք մնացող իշխանութիւն մը: Հաւանական է նաև որ Անգլիա իրեն վերապահէ Գանտահարը, և քանի որ այժմ այդ քաղաքին և Հընդկաստանի մէջտեղ երկաթուղի կը շինուի անգլիացոց կողմանէ կրնայ կարծուիլ որ, եթէ ոչ մշտնջենի գոնէ դեռ երկար ատեն Գանտահար անգլիական իշխանութեան ներքև մնայ: Բայց Հէրաթին ինչ վիճակ պիտի ունենայ, ահա հոս է միջին բայց կարևոր կէտը: Ինչպէս Լոնտանի, նոյնպէս Հնդկաստանի մէջ մեծամեծ և ազդեցութեան տէր անձինք չեն գաղաբիւր ըրտ Պեքոնֆիլիսի և անոր պաշտօնակցաց առաջարկելէ որ Հէրաթը գրուեն, իբր առաջին կարգի ազգայնապետական տեղի: Հէրաթը Հնդկաստանի բանային է խօսքը ամեն որ կը տեսնուի քանի մը անգլիական նշանաւոր թերթերու մէջ: Միտար վամպէրի հաշակաւոր ճանապարհորդը ևս նոյն խօսքը կրկնած է թայմէ մէջ վերջերս հրատարակած մէկ նամակին մէջ, իսկ ոմանք ևս չեն կարծէր որ այդ բանային յատկացած ըլլայ պարզապէս իրմէ 400 հազարամէթրօ հեռաւորութեամբ գուռ մը բանալու: Գապուլ Հնդկաստանի բանային է, Հէրաթը Գապուլի և իր վա Մէրվի, այսպէս բանային բանայի կրնան շատ հեռուներն երթալ, և սակայն հարկ է տեղ մը կանդ առնել: Ռուսիոյ ընդհարելու կէտին վրայ մնալն աւելի լու է, կըսեն այդ կարծիքն ունեցողք, Ռուսիոյ որ նոյնպէս բանալէ գրութեան հետեւելով Հիւսիսէն գէպի Հարաւ կընթանայ մինչ Անգլիա Հարաւէն Հիւսիս կը քալէ: Եթէ Բրիտանական կառավարութիւնը Հէրաթին առնելու կ'երազէ, Ռուսիոյ կառավարութիւնն ալ Մէրվի վրայ զորաբանակ զրկելու պատրաստութիւն կընէ և կ'երևի թէ դարտան մէջ այս ճակատամարտը պիտի սկսի: Լոնտանի մէջ կատարելապէս համազում կը տիրէ թէ Ռուսիոյ կառավարութիւնը մատ ունէր Աֆղանիստանի վերջին արկածից մէջ, և զորպետ Ռուսերթս Գապուլի վրոյ յարձակած ատեն ռուսական թղթակցութիւն մը գտաւ հոն, որոյ պարունակութիւնը չուրեց իմացունել պաշտօ-

նէութիւնը որ հարցուեցաւ զօրագետէն : Այսպէս , երբ անցեալ տարի դէպի Մէրվ ուսուական զօրք զրկուելու ասարձայնութիւն ելաւ առաջին անգամ , շնորհիւ ժողովուրդը խիստ յուզուեցաւ և մինչև անգամ հարցապնդումներ եղան Չարին ներկայացուցչաց :

Այս խնդրոյն վերաբերելով լորտ Մայիզպուրի հետեւեալը կըզբերէր թրսպուրկի բրիտանական գեւապան լորտ Տիւֆըրէնի , 1879 յուլիս 9 թըւականաւ :—Այսօր Ռուսիոյ գեւապանին հարցուցի , թէ ստոյգ է արդեօք այն տարաձայնութիւնը որ կատարուի ծովուն եղերքէն զօրք պիտի ելլէ Մէրվի վրայ քաղելու համար : Ն. վսեմութիւնը ի պատասխանի ապահովուցց զիս թէ ուսու կառավարութիւնը այդ տեսակ գիտաւորութիւն մը չունէր :—Ահաւասիկ ապահովող պատասխան մը , և սակայն լորտ Տիւֆըրէնի ուսու պաշտօնէի մը հետ ըրած տեսակցութիւնը այնքան ապահովիչ չէ :—«Թէպէտեւ , ըսած է ուսու պաշտօնէայն , գիտաւորութիւն չունենամք Մէրվի վրայ քաղելու կամ Անգլիոյ դէմ սպառնալիք սցունող շարժում մը ընելու , բայց դուք մի խաբուիք այս մասին , մեր այժմու ձեռնարկութեան (թիւրքմէններու դէմ ըրած պատերազմին) ելքը նպատակ ունի հիմ մը դնել ապագային մէջ մեր ընելիք գործողութեանց ընդդէմ Անգլիոյ , երբ սա Հերաթը գրաւելով կեդրոնական Ասիոյ մէջ մեր ունեցած այժմու գրից դէմ սպառնայ : »

Ահա Ռուսիա պարզապէս կ'իմացունէ կամ իմացուցած է 1879 ին Անգլիոյ , թէ թիւրքմէն ովասիք գրաւելը առ այժմ իր նպատակին մէջ չէ , և սակայն ապագային մէջ ձեռնթափ չլինի մնայ : Արդ եթէ զօրավար Ռօպերթս Հէրաթի վրայ քաղէ , ուսական զօրքն ալ Մէրվի վրայ պիտի քաղէ , և փոխադարձաբար : Եւ երբ անգամ մը Հէրաթն ու Մէրվը գրաւուին , ալ աս երկու տէրութեանց զօրքերուն մէջ այն հեռաւորութիւնը պիտի կենայ ինչպէս կայ Ռարիզի և Պրիւքսէի մէջ :

Պէրլինէն փետրվար 19 թուով հեռագիր մը լրտէ թէ , Գերմանիոյ երեսփոխանական ժողովոյ մէջ Պ. Քարտօֆ յայտնեց որ կառավարութեան զօրաց թիւը աւելցունելուն պատճառը չէ թէ այն կոսկածէն յառաջ եկած է , թէ Գալիցիա վրէժ լուծելու պիտի ելլէ , այլ իրեն սահմանակից ազգի մը (Ռուսիոյ) կոտորածներն : Պ. Քարտօֆ աւելցուց նաև որ Չարին կենաց դէմ դաւադրող Նիհիլիսթները՝ Բանալովիսթ ըլլալուն համար հարկ էր ի պատրաստի գտնուիլ :

Ներսէս սրբազան Պատրիարք Հայրը անցեալ օր Ռուսաց գեւապանատունն երթալով իր խնդրակցութիւնն յայտնէր է կայսեր կենաց դէմ եղած դաւաճանութեան ի դերն ելլելուն :

Նմանապէս Բելառի Ռուս գեւապանատան եկեղեցւոյ մէջ մէջ մաղթանքներ կարգացուէր են , ուր ներկայ գտնուէր են գեւապանք , գեւապանատան պաշտօնէայք և Ռուս մեծամեծներ :

Յունաց Պատրիարքը ևս կայսեր հեռագիր մը քաղելով իր յաւակցութիւնն յայտնէր է այս տխուր արկածին վրայ , և յունաց գաղատան մէջ մաղթանքներ կարգացուէր են :

Գօնիչէ Յայթունկ լրագրոյ Բէդէրպուրկի թղթակիցը կրտէ թէ , Բէդէրպուրկի մէջ եղած Նիհիլիսթներու գաղտնի տպարանին գտնուիլը իր կենաց համար մեծ կարեւորութիւն համարուելով Չարը՝ զայն գտնող գաղտնի ոստիկանաց լուրքանչիւրին 1500 ռուպլի պարգևէր է , և հարկուրպետ Պ. Սիւրօֆ տեղակալի աստիճան բարձրացուցէր է : Մոսկուայի արկածէն ի վեր , կայսեր անձին նկատմամբ զգուշութիւնները չափէն աւելի խստացած ըլլալով , Չարին կենաց դէմ իր դաւադիր կասկածելի բռնուելով կը բանտարկուին ամեն օր փողոցի աւղջներ , ոստիկանութեան պաշտօնէայնք և զինուորներ :

Բարիզէն հասած հեռագիր մը կըժանուցանէ թէ հոն Հարթման անունով Ռուս երիտասարդը ձերբակալուէր է , իբրև թէ այս անձն է

եղէր Մոսկուայի երկաթուղին վրայ Չարին կենաց դէմ դաւադրելու յանգ դէպքը : Ռուսիոյ կառավարութիւնը կըպահանջէ զինքը Հասարակապետութենէն :

Եգիպտոսի և Հապէշի մէջ թշնամութիւնք վերջանալու վրայ ըլլալով , առայժմայս խնդիրը լուծուած կըհամարին եգիպտական լրագիրք : Այս պատճառաւ նաև Անգլիական գործէթը , որ իր հպատակաց պահպանութեան համար Հապէշի ծովեզերքը գացած էր , Ատէն վերադարձէր է :

Մանգուլի վրածին նայելով , Ամերիկայի լրագրաց ամենէ նշանաւորն եղող Նիւ-Եորք Հէրալտի արտօնատէրը , իւրանտայի այգատաց բաժնուերու համար 100,000 թայէն նուիրէր է :

Ահաւասիկ լրագրագետ մը , որոյ ըրած նուէրէն կրնայ գուշակուիլ թէ ինչ մեծ հարստութեան տէր է , և որոյ հարստութենէն կրնայ իմացուիլ թէ ինչ աստիճան յառաջադիմած է լրագրութիւնն Ամերիկայի ժողովրդեան մէջ : Ասի ցնորք մ'է Տիւրքիստանի ժողովրդեան և ահագին պետութեան համար որոյ մէջ հազիւ թէ 40—50 լրագիր կայ , և որոյ խմբագիրք և արտօնատէրք հազիւ թէ կարող են իրենց օրական ապրուստը ճարել ուր մնաց հարստանալ , և աղքատներու ողորմիլ :

ՁԱՆԱՅՍՆ ԵՍԻՔԻՔ

Գերապատիւ խորհն Նար—Պէյ սրբազան Ռուսմանիայէն Աւստրիա անցէր և կառավարութեան կողմանէ մեծ պատուով և յարգանքով ողջունուէր է : Նորին սրբազանութեան պատարագ մատուցած ժամանակ կառավարութիւնը ի պատիւ նորա թնդ անթիւնը արձակել տուէր է :

Պրուսիոյ վալի Ահմէտ վէֆիք բաշա տեղւոյն փողոցներուն մէջ կող վառել տալու սկսէր և Ֆասուլեաճեան թովմա Վէֆէտի վարչութեան տակ թատրոն մը կանգնէր է :

Կորչաքօֆ իշխանը Չարին կողմանէ , Ներսէս սրբազան Պատրիարք հօր հեռագիր մը քաղելով Հորհակալու իւն յայտնէր է Ն. Սրբազանութեան՝ կայսեր կենաց ազատութեան ներկատմամբ ըրած խնդակցութեան համար :

Կառավարութիւնը մտաբեր գաղտնատանական նոր կանոնադրութեանց և Ա. Ռուսմանիոյ հիմնական օրինադրութեանց նոր գիրք մը պիտի հրատարակէ 1000 երեսէ բազկացեալ , որ Տէսթուրին չորրորդ հատորը պիտի ըլլայ :

Լոնտոնէն հեռագիր մը կ'իմացունէ թէ , օսմանեան պարտատէրք ինգրագիր մը պիտի մատուցանեն բարլամէնթոյն որով փոխանակ 0)0 1 տոկոսի 0)0 2 պիտի պահանջեն և այս գումարը գոյացընելու համար հասոյթի ճամբայ մ'ալ պիտի սցունեն :

Պէրլինէն անգլիական լրագրաց կ'իմացունեն թէ , Անգլիոյ , Ալմանիոյ և Աւստրիոյ մէջ տեղ մասնաւոր դաշնադրութիւն մը պիտի հաստատուի :

Պօլոյ լրագիրք կըժանուցանեն թէ , Կեսարիոյ երգիլաս լերին վրայ բոցեր և մուխեր տեսնուէր են , հետեւաբար կըկարծուի թէ հրաբուխ ելած ըլլայ :

Սէլանիկէն կ'իմացունեն թէ , ժամանակաւ անգլիական բանակին մէջ հազարապետութեան պաշտօն վարող , ապա գաղթականաց նպատ բաժնելու համար սըր Լէյարտի կողմանէ պաշտօն ընդունող և այժմ Սէլանիկ բնակող պարոն Սինկ , Նիգոյի աւազակաց կողմանէ բռնուելով լեռները կըտարուի : Աւազակները զինքը արձակելու համար փոխարէն ահագին գումար մը կըպահանջեն , և կրօն թէ եթէ զիրենք հալածեն պիտի սպաննեն զինքը : Պ. Սինկ Սէլանիկի անգլիական հիւպատոս Պ. Պրիւնթի զրկած մէկ տոմսակին մէջ անձին առողջ ըլլալը իմացունելէ ետեւ կ'աղաչէ որ զինքը բռնող աւազակները բռնելու համար խիստ միջոցներ ձեռք չառնեն ամենեկին , Հետեւաբար Պ. Պրիւնթ աւազակաց կացութիւնը հեռուէն դիտելու համար զօրք զրկելով գոհ եղէր է , նաև անգլիական նաւատորմի զօրէթ և Լնթրէֆիտ անունով յա-

ռանջնի մոց նաւերը ծովեզերքը կըդառնան հսկելու համար զի Պ. Սինկ որեւէ նաւ մը չիփոխադրուի : Սոյն աւազակաց խմբին ընթացքը ուշիւ դիտելու , և սակայն անգլիական հիւպատոսաց հրահանգէն դուրս չելլելու համար Բրուսէն հեռագիր գացած է Սէլանիկի և Գոսու վայի վալիներուն : Պ. Սինկ արդէն աւազակներէն սպանուած ըլլալուն վրայ տարաձայնութիւն մը ևս կայ , բայց ստուգութիւն չունի : նաև անգլիական կառավարութիւնը Պ. Սինկ ազատ թողելու համար աւազակաց կողմանէ պահանջուած գումարը տալու որոշում մը չէ ըրած :

Ստամպուլ լրագրոյ 25 փետրվար թերթը ևս հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ այս խնդրոյն վրայ : Երէկ , կրտէ յիշեալ թերթը , կէսօրէն ետեւ Անգլիոյ գեւապանը երկար հեռագիր մը ընդունեց Սէլանիկի հիւպատոս Պ. Պրիւնթէ որ կըժանուցանէ սըր Լէյարտի թէ երկու նամակներ կան , մին հազարապետ Սինկի և միւսը աւազակագետ Նիգոյի : Առաջինին նամակը կը սէ թէ իր անձին փրկութեան փոխարէն 10,000 ոսկի կըպահանջուի , եթէ ոչ պիտի սպաննուի , Իսկ Նիգոյի նամակը ուրեք կերպ կրտէ : Նա կըպահանջէ 15,000 օսմանեան ոսկի , 15 հատ ոսկի շղթայ ունեցող ժամացոյց , և տասն օր միջոց միայն կուտայ : Եթէ այս պահանջուածները չըրկուին հիւպատոսը հետզհետէ պիտի ընգունի հետեւեալները , նախ Պ. Սինկի սկանջը , յետոյ քիթը , և ի վերջոյ գլուխը :

Մինչև ցայժմ աւազակները կըպնդեն իրենց պահանջման վրայ , և Պ. Պրիւնթ հիւպատոսը մինակ փոխարէն արուելիք գումարին վրայ կըսակարգէ աւազակաց հետ :

ՏԵՂԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Անցեալ երկուշաբթի գիշեր կատարուեցաւ Պ. կարպետ Զաքիեանի ընդ օրիորդ կիւլիս Սրարգաւեանի հարսանիքը : Պատկի խորհուրդը կատարեց Ս. Առաջնորդը հիւանդանոցի մատրան մէջ : Կրօնական արարողութենէ ետեւ մեծ Սրարգաւեանի տան մէջ պարահանդէս մը տըրուեցաւ ուր ներկայ էին վսեմա Տիրան էֆէնաի և քանի մը հիւպատոսք :

Կիմանամբ թէ երուսաղիմոյ վանուց պարտքին ի նպատ տեղւոյս հայ հատարութենէն 500 մէճիտիէի գումար մը հաւաքելով Ս. Առաջնորդին ձեռք յիշեալ պարտուց յանձնաժողովոյ զրկուէր է :

Պ. Էլի Տիւսօ , որ տեղւոյս քարափանց տրտօնատէրն է , հինգշաբթի օր քաղաքս վերադարձաւ Մարսիլեայէն :

Միտիլիի միւթեսարըֆ Գէմալ պէյ , Սագըզէն վերադառնալով երէկ առաւօտ հոս հասաւ : Երէկ առաւօտ 500 ի չափ ըտիլֆ զօրք Սէլանիկէն գալով քաղաքս հասան :

Իտալական նաւատորմի զօր մետերս մեր նաւահանգիստը պիտի գայ , այժմ ի Բիրէա կը գտնուի :

Գողութեան և կողոպուտի դէպքերը կըրկին անպակաս են տանց և փողոցներու մէջ , հակառակ այն ամեն բողբանաց որք կըլլան միշտ ժողովրդեան և լրագրաց կողմանէ , տոտիկանութեան ընթացքին մէջ զգալի փոփոխութիւն մը չէ եղած այս գիպաց առջևն առնելու համար :

ԱՌԵԻՏՐԱԿԱՆ

ԱՅԻՅԵՆ Իր բարձր գինը կըպահէ : Վերջին երկու շաբթուան մէջ քիչ բան ծախուեցաւ 157էն մինչև 160 զուրուչ չէքին : Ծառած կըկարծեն թէ յառաջիկայ հունձքը աւրուած է : ԲԱՄՊԱԿը կըլինտուուի , և վերջին օրերուս մէջ ծախուեցաւ 250 հակ մեքենայով մնաքուածէն ի գին 450—455ի , և և 100 հակ Ատանայի տեսակէն ի գին 450 զուրուչի կենդինարը :

Տէր լրագրոյս ,
Ղ. — Լա Գ. Պալտալեան :